

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2025
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Бердянськ та бердянці
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: Середня освіта (історія та правознавство)

Спеціальність: А4 Середня освіта (історія та громадянська освіта) (014 Середня освіта Історія та громадянська освіта)

Галузь знань: А ОСВІТА (01 Освіта/Педагогіка)

Рівень вищої освіти: перший

Викладач (і)	Константинова Вікторія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/konstantinova-viktoriya-mykolayivna/
Контактний тел.	+380 97 394 36 73
Е-mail викладача:	vnkonst@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
5/32	16 годин	14 годин	–	2 (залік)

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: Бердянськ, бердянці, локальна історія, міська культура, регіональні студії, ідентичність, урбаністика, соціальна пам'ять, сучасний розвиток міста.

Мета та предмет курсу: формування цілісного уявлення про історичний розвиток, культурні особливості та сучасний стан міста Бердянськ, а також про трансформації міської спільноти бердянців у різні історичні періоди. Курс спрямований на розуміння ключових етапів становлення міста, його соціокультурної динаміки, економічних змін та ролі в регіональному контексті. Предметом є місто Бердянськ як історико-культурний і соціальний феномен, а також бердянська спільнота як носій локальної ідентичності та історичної пам'яті в усіх її проявах.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.</p> <p>СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).</p> <p>СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.</p> <p>СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.</p>	<p>ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.</p> <p>ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.</p> <p>ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.</p> <p>ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.</p> <p>ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.</p> <p>ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.</p> <p>ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.</p> <p>ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.</p> <p>ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.</p>

			<p>ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.</p> <p>ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.</p> <p>ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.</p>
--	--	--	--

Зміст курсу:

Історія заснування та ранній розвиток Бердянська.

Бердянськ у контексті Північного Приазов'я: економічні та соціальні процеси.

Міська інфраструктура та урбаністичний розвиток.

Культурне життя та формування локальної ідентичності бердянців.

Бердянськ у ХХ столітті: війни, радянський період, соціальні трансформації.

Сучасний Бердянськ: демографічні зміни, економіка, культурні практики.

Пам'ять, ідентичність та усні історії бердянців.

Бердянськ у сучасних викликах та процесах регіональних змін.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проектів, дискусія), імітаційна гра (наукова

конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторія, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрядження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: У процесі дистанційного навчання для реалізації дисципліни використовується персональний комп'ютер або ноутбук із стабільним доступом до мережі Інтернет, вебкамера, гарнітура (мікрофон і навушники), а також за потреби — планшет або смартфон як додатковий пристрій для участі в заняттях і виконання завдань.

Програмне забезпечення включає платформи для організації відеоконференцій (наприклад, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams), системи управління навчанням (Google Classroom, Moodle), текстові та презентаційні редактори (Microsoft Word, Google Docs, PowerPoint), а також сервіси для спільної роботи та обміну файлами (Google Drive, OneDrive).

Наочність дисципліни забезпечується використанням мультимедійних презентацій, інтерактивних схем і таблиць, відеолекцій, навчальних демонстрацій, цифрових підручників і статей, а також візуалізацій у форматі інфографіки. Додатково можуть застосовуватися онлайн-тести, інтерактивні завдання та симуляційні матеріали, що сприяють кращому

засвоєнню навчального матеріалу та підтримують активну взаємодію зі студентами в дистанційному форматі.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

Базова

1. Бастрыга И., Лыман И. Начала истории Бердянска. / Запорож. научн. об-во им. Я.Новицкого. – Запорожье, 2002. – 131 с.
2. Баханов К.А. Бердянск в дневниках титулярного советника В.К. Крыжановского: дневники. / К.А. Баханов, И.И. Лыман. – Запорожье: Просвіта, 2002. – 217 с.
3. Баханова Л.Ф. Странички жёлтые листья...: краеведческие очерки. / Л.Ф. Баханова. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – 384 с.
4. Бердянск: взгляд через столетия: фотоальбом. / авт. – сост. В. Михайличенко. – Бердянск: Південна зоря, 2007. – 240 с.
5. Бердянськ: минуле і сучасне: до 85-річчя Бердянського краєзнавчого музею: набір листівок. / авт. тексту Л. Ноздріна, Г. Чабан. – Бердянськ: БКМ, 2014. – 16 с.
6. Бердянський краєзнавчий музей: путівник. / керівник проекту Л.Т. Ноздріна. – Запоріжжя: Дике поле, 2011. – 140 с.
7. 16. Бердянску 180 лет: фотоальбом. / авт. В. Михайличенко. – Бердянск: Південна зоря, 2008. – 96 с.
8. Бердянску 180: к 180 – летию основания города Бердянска. / руководитель проекта Л.Ноздрина. – Бердянск, 2007. – 136 с.
9. Бессараб М.І. Бердянськ. / М.І. Бессараб, С.В. Трикозенко. // Історія міст і сіл УРСР. Запорізька обл. – К.: «РЕ», 1970. – с.114-137.
10. Войцеховский Ю.В. Интеллигенция украинского села: 1960 – ті – перша половина 1980–х років. / Ю.В. Войцеховський. – Київ–Бердянськ, 2004. 13 с.
11. Войцеховский Ю.В. Книга «Азовское море с его приморскими и портовыми городами, их жителями, промыслами и торговлей, с приложением карты Азовского моря, составленной Н.Зуевым» – как источник изучения истории Северного Приазовья. // Північне Приазов'я / В.В. Крижко, В.А. Папанова. – Донецьк – Бердянськ: Норд-Прес, БДПУ, 2008. – с.107-116.

12. Головешко Л.М. Азовське козацьке військо та його нащадки: науково-популярне видання / Л.М. Головешко. – Маріуполь: Новий світ, 2012. – 330 с.
13. Головешко Л.М. Казачество Приазовья на рубеже XX – XXI вв. / Л.М. Головешко. – Мариуполь, 2010. – 376 с.
14. Головешко Л.М. Традиції та звичаї українських козаків XV – XXI ст.: настільна книжка козака / Л.М. Головешко. – 2-е видання. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2014. – 408 с.
15. Константінова В. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 рр). / В.М.Константінова. – Запоріжжя: Тандем, 2010. – 596 с.
16. Кравченко В.П. Хрестоматія по історії Приазовья (Античний мир. Середньовековье. Новое Время). / В.П. Кравченко. – Х.: Факт, 2012. – 583 с.
17. «Кращий порт Азовського моря»: Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника». / упоряд. І.І. Лиман, В.М. Константінова. – Запоріжжя: Тандем–У, 2007. – 402 с.
18. Михайличенко В.И. Бердянск: взгляд через столетия: историко-краеведческие очерки. / В.Михайличенко, Е. Денисов, Н. Тишаков. – Бердянск: Південна зоря, 2007. – 432 с.
19. Музей історії міста Бердянська – філіал БМК: путеводитель. / Л.Ф. Ноздріна. – Запоріжжя: Изд. «Дике поле», 2009.– 84 с.
20. Народи Північного Приазов'я (етнічний склад та особливості побутової культури). / керівники проекту. Б.М. Кочерга, Л.В. Афанасьєва. – Запоріжжя: Просвіта, 1997. – 176 с.
21. Ноздріна Л.Ф. Записки краєведа: к 185-летию основания г. Бердянска. / Л. Ноздріна – Запоріжжя: Дикое Поле, 2012. – 380 с.
22. Ноздріна Л.Ф Меморіальний дом–музей П.П. Шмидта: філіал Бердянського краєведческого музею: путеводитель / Л.Ф. Ноздріна, Т.В. Вайшля. – Бердянск: АРИУ, 2009 – 90 с.
23. Ноздріна Л.Ф Музей і відвідувач. / Л.В. Ноздріна. – Бердянськ – Донецьк: Норд-Прес, 2009. – 100 с.
24. Ноздріна Л.Ф. Музей «Подвиг» – філіал БМК: путеводитель. / Л.Ф. Ноздріна. – Запоріжжя: «Дике поле», 2010. – 34 с.
25. Ноздріна Л.Ф. Песенний фольклор болгар Приазовья. / Л.Ф. Ноздріна.– Мелітополь: Изд. дом Мелітопольской городской типографии, 2014. – 188 с.
26. Ноздріна Л.Ф. Фольклор болгарських сіл Бердянського району Запоріжської обл. / Л.Ф.Ноздріна. – Запоріжжя: «Дике поле», 2010. – 88 с.
27. Північне Приазов'я: за матеріалами міжнар. науково–практ. конференції / за ред. В.В.Крижка, В.А. Папанової та ін. – Донецьк–Бердянськ: Норд–Прес, БДПУ, 2008 – 356 с.
28. Повітова столиця. Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника (1876-1893р.р.). / упор. І.І. Лиман, В.М. Константінова.– Бердянськ–Невинномиськ: РА «Тандем – У», 2007. – 378 с.
29. Роль та перспективи розвитку лікувальних факторів в оздоровленні та реабілітації на курорті державного значення Бердянськ: збірник наук. праць. / голов. редактор Л.І.Фесенко. – Бердянськ: АРИУ, 2007. – 152 с.
30. Сукач Г.Б. Бердянск. Страницы истории: каталог почтовых открыток, изданных до 1940 года. / Г.Б. Сукач. – Бердянск, 2007. – 60 с.
31. Сукач Г.Б. Бердянск и бердянцы. / Г.Б. Сукач. – Бердянськ. – 2007. – 68 с.
32. Усна історія Голодомору 1932-1933 років у Північному Приазов'ї: Бердянський вимір / упоряд. І.І. Лиман, В.М. Константінова. – Запоріжжя: Тандем–У, 2009. – 300 с.

33. Усна історія Голодомору 1932-1933 років у Північному Приазов'ї: матеріали історико-археографічних експедицій. / упоряд. І.І. Лиман, В.М. Константінова. – Запоріжжя: Тандем, 2009. – 530 с.
34. Федоренко Н.Я. Бердянск курортный: очерк. / Н.Я. Федоренко. – Днепропетровск: «Промінь», 1981. – 46 с.
35. Чоп В. «Вольный Бердянск»: місто в період анархістського соціального експерименту (1918-1921). / В.Чоп, І.І. Лиман. – Тандем-У, 2007. – 479 с.
36. Энциклопедия Бердянска: историко–краеведческий, общественно–политический справочник: в 3-х т. / авт. идеи, рук. группы В.И. Михайличенко. – Мелитополь: Изд. дом Мелитоп. город., типогр.Т.1.2013. – 992 с. Т.2.2014. – 920 с.
37. «Юне місто»: Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника». / упоряд. І.І. Лиман, А.М. Піменов. – Бердянськ-Р / Дону: Тандем-У, 2007. – 358 с.

Додаткова

38. Бердянський літописець Василь Крижанівський. / упоряд. І.І. Лиман, В.М. Константінова. – Запоріжжя: Тандем-У, 2007. – 300 с.
39. Герилів С.М. Наші Атланти: жертвовність во імя спасіння. / С.М.Герилів. – Тернопіль: Навч.книга. –Богдан,2015. – 292с.
40. Деловая элита Бердянска: современная история Бердянска в лицах: к 180-летию Бердянска. / под общ. ред. Т. Горячевой, С. Белоусова. – Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2007, – 192 с.
41. Демьяненко Н. Жизнь – как море (очерки об известных людях Бердянска). / Н.Демьяненко. – Запорожье–Бердянск, 2003. – 112 с.
42. Ими гордится Бердянск. Из истории Бердянска в лицах за период независимости Украины: к 185- летию Бердянска. / под общ. ред. Т. Горячевой, А. Шадурина. – Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2012. – 248 с.
43. Классики литературы о П.Шмидте: Б.Пастернак, К.Паустовский, А.Куприн, В.Катаев. / Сост.Л.М.Климова. –Одесса, изд-во КП ОГТ, 2007. – 85с.: ил.
44. Шмидт–Очаковский Е.П. Лейтинант Шмидт («Красный адмирал»): Воспоминания сына. – Одесса, 2006. – 308 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.history.org.ua/>
2. <http://www.besthistorysites.net/>
3. <http://www.irbis nbuv.gov.ua/>
4. <https://www.youtube.com/channel/UCpzZB5rRJ0W7KzjVvfbMxew>
5. <http://incognita.day.kyiv.ua/exposition>.